

תקנון פרס ון ליר לכתיבה מסאית במקום הזה בזמן הזה לשנת תשפ"ו (2026)

♦ מטרת הפרס

- להוקיר ולעודד כתיבה יצירתית; פורצת גבולות דיסציפלינריים; מציתה דמיון ומעוררת תודעה מרבצה שעה שהיא מאירה מצבי קיום, דמויות ואפשרויות חיים ומשמעות במקום הזה ובעת הזו בנושא השנתי של התחרות, כפי שייקבע מדי שנה ע"פ החלטת מכון ון ליר
- לתרום לפיתוח כתיבה מסאית.

♦ אפיון "כתיבה מסאית" בעת הזאת

- הכתיבה המסאית היא הזמנה למחשבה לצאת למסע הרפתקאות. מסע כזה אינו שוטח טענה המאורגנת במסגרת דיסציפלינרית ועל פי כלליה. עם זאת, לא נובע מכך כי הוא נעדר חזון, אמירה או צורה: הוא מקבל, כנקודת מוצא, את הדיאלקטיקה של החקירה העצמית, ומזמין את המשתתפים.ות בו להכיר בה כחלק מהניסיון האנושי המשותף.
- הכתיבה המסאית מתרחשת על הטווח שבין אירוע (או אובייקט) יומיומי, אפילו מינורי, לבין מחשבה על השאלות הקיומיות שהוא מעורר; בין עלילה לבין רפלקסיה; בין חוויה סובייקטיבית לבין ניסיון מוקפד להבין את משמעותה לאור הזיקות המתקיימות בינה לבין ההקשר התרבותי, הפוליטי והחברתי שלה.
- לכתיבה המסאית יש קול מובהק, צליל מובחן המתנגן על המנעד שבין רגישות לבין תבונה ומעיד על הקשר בין משמעות הכתיבה לבין משמעות הנושא או החיים; בין השאלה הנורמטיבית (כיצד עלינו להיות [ולכתוב]) לבין השאלה הסובייקטיבית (איך אנו מרגישים [וכותבים] לגבי הנושא או החיים).

♦ אמות המידה להערכת המסה

המאפיינים של כתיבה מסאית מייצרים אפקט על הקורא.ת. הערכת טקסטים המועמדים לפרס תיעשה על פי השפעתם על חברי וחברות ועדת השיפוט לאור המאפיינים של כתיבה מסאית בעת הזאת המצוינים לעיל. מטבע הדברים, ההשפעה היא סובייקטיבית והערכותיהם של חברי הוועדה וחברותיה תתבססנה על התרשמות אישית של כל אחד ושל כל אחת מהם, לפי שיקול דעתו.ה הבלעדי.

♦ נושא התחרות לשנת תשפ"ו – 2026: מה אם?

נושא התחרות השנה הוא "מה אם?", "מה היה קורה אילו?". שאלה זו מזמינה לדמיין מציאות חלופית לזו הקיימת. השאלה דוחה חשיבה דטרמיניסטית ומניחה שתמיד היו ויש אפשרויות אחרות, דרכים בהן לא הלכנו וכאלה שאותן אנחנו יכולים לסלול. היא מזמינה אותנו לשהות במרחב הנפרש בין היש לבין היכול להיות. המרחב הזה מניח שמה שהיה לא היה הכרחי ושהעתיד אינו קבוע מראש. במובן זה מדובר במרחב של חופש, ובה בעת במרחב העלול להיות מלנכולי ורווי חרטות: אנו מודעות לכך שנידונו לחיות, במקרה הטוב, רק בחלק מן העולמות האפשריים; אנו יודעים שיש דרכים שבהן לא הלכנו אך איננו יודעים מה היה קורה אם היינו בוחרים בדרך אחרת. המרחב הזה הוא מרחב של תהיה: מה מבחין בין העולם שקים לעולמות שהיו יכולים להיות קיימים? מה היה קורה לו הייתי בוחרת אחרת; פותחת דלת שהשארתי סגורה? מה היה קורה אם הייתי מפנה עורף למציאות מסוימת? מסרבת לה? החוויה האנושית בזמן הווה מתקיימת לעולם בצל אי ההכרחיות שלו בזמן עבר ובזמן עתיד. "מה היה קורה אילו" היא שאלה שמזינה חשיבה היסטורית נוגדת-עובדות (counterfactual). אכן תערוכה תחת כותרת זו (Was wäre wenn) התקימה במוזיאון להיסטוריה גרמנית בברלין לפני שנים ספורות כשהיא מתמקדת באבני דרך

בהיסטוריה גרמנית (למשל, מה היה קורה אם ניסיון ההתנקשות בהיטלר ביולי 1944 היה צולח?), וכמובן ששאלות ממין זה עולות גם בהקשרים ובמקומות היסטוריים נוספים (למשל, מה היא קורה לו רצח רבין ב 4 בנובמבר 1995 היה נמנע?; מה היה קורה אם ישראל הייתה נסוגה מהשטחים שכבשה ב 1967 עם סיום המלחמה?). ברי שלאף אחת משאלות מסוג זה אין תשובה אחת, אך עצם העלאתן מאפשרת גם לזקק אירועים משמעותיים על פני ציר הזמן וגם מזמינה חשיבה ממוקדת על הטעמים בגינם נבחרה דרך אחת מבין אפשרויות רבות בנקודת זמן ומקום מסוימים. ממילא מדובר גם שאלה משמעותית לזמן הווה ולזמן עתיד: אם העבר אינו קבוע מראש, גם העתיד אינו קבוע מראש וכל אחת מאיתנו מוזמנת לחשוב על הדרכים בהן לא פסענו אך הן פרושות בפנינו.

מה אם אתעורר בוקר אחד ואגלה שהפכתי לשרץ מפלצתי? אפשרות אבסורדית עלולה לחשוף גם בפני, כפי שאכן חשפה בפני גרגור סמסא, את מציאות חיי שקודם לטרנספורמציה נתפסה בעיני כטבעית ונכונה; את נוכחותו המבעית של האל-ביתי במה שחשבתי שהוא ביתי. מה אם מעבר לידיעה המשותפת לכולנו על היותנו בני תמותה, נוכל לדמיין את חיינו מנקודת הסוף לנקודת ההתחלה? איזו פרספקטיבה על החיים עד כה עשוי לדמיון זה להעניק לנו?

כשהשאלה "מה אם?" צופה פני עתיד יש בה פוטנציאל מהפכני, ולו רק משום שכל מבנה כוח קיים מבקש שהנשלטים יאמינו שהוא טבעי; בלתי נמנע; או בשפה השוגרה במקומותינו ש"אין ברירה", ש"המצב" הוא בבחינת גזירת גורל. אבל מה אם המלוכה לא נבחרה מכוח צו האל? מה אם הפטריארכיה אינה סדר טבעי? מה אם גבולות נתינים לשינוי? מה אם אחליט לעזוב את ביתי או את ארצי? שאלות מעין אילו הן הזמנה לחשוף את המציאות ולדמיין חלופות, ובכללן חלופות הנתפסות כרדיקליות בהווה, כדרכים אפשריות.

שאלות אלה ואחרות חוצות דיסציפלינות וסוגות כתיבה. תחרות פרס ון ליר לכתיבה מסאית השנה, היא הזמנה לטיול בגן השבילים המתפצלים.

◆ תנאי סף להגשת המסה לזיכרון השיפוט

- היקף המסה המועמדת לפרס לא יעלה על 2,500 מילים.
- המסה תהיה כתובה בעברית או בערבית.
- המסה המועמדת לפרס טרם פורסמה או התקבלה לפרסום.
- המועד האחרון להגשת המסה הוא יום חמישי, כ"ח באלול תשפ"ו, 10 בספטמבר, 2026.
- את המסה יש לצרף [בטופס הגשת המסות](#), בפורמט PDF כמפורט. אין להוסיף את שם הכותבת לעותק של המסה.
- עובדי מכון ון ליר מנועים מהגשת מסה לתחרות.
- טקסטים שלא יעמדו בתנאים האמורים לעיל ייפסלו על הסף ולא יוגשו לזיכרון השיפוט.

◆ הרכב ועדת השיפוט

- ועדת השיפוט תמונה על ידי ראש מכון ון ליר בירושלים (או מי שיוסמך לכך מטעמו) ותמנה עד שבעה (7) חברות. ים, ובכללם יו"ר הוועדה. הרכב הוועדה יכלול הן אנשי ונשות אקדמיה מובילים. ות בתחומי מדעי הרוח והחברה והן כותבות. ים ועורכים. ות של מסות שפורסמו בבמות ראויות, לפי בחירת ראש המכון. שיקול הדעת בבחירת החברים. ות הוא של ראש המכון בלבד, ולא תהיינה כלפיו או כלפי המכון טענות או תביעות כלשהן בהקשר הזה.
- חברות וחברי ועדת השיפוט מנועים מהגשת מסה כמועמדת לפרס.

◆ הליך הבחירה

מסות מועמדות לפרס שעמדו בתנאי הסף האמורים לעיל תועברנה, בעילום שם הכותב.ת, לבחינה מהותית של ועדת השיפוט.

- ועדת השיפוט תבחן את המסות המועמדות לפרס על פי אמות המידה הנגזרות ממאפייני המסה המצוינים לעיל, ובהתאם לשיקול הדעת הרחב המוקנה לחברי.ות הוועדה.
- ועדת השיפוט תקבע את סדרי עבודתה כראות עיניה והיא רשאית לקיים דיונים בהרכב מלא או בצוותים מצומצמים, על פי המלצת יו"ר הוועדה ולפי שיקול דעתה. החלטתה הסופית של ועדת השיפוט תתקבל ברוב דעות של כלל חבריה וחברותיה.
- במהלך הדיונים תהא ועדת השיפוט רשאית לעדכן את נוהלי עבודתה לפי המלצת יו"ר הוועדה ועל פי שיקול דעתה.
- בסיום תהליך השיפוט תיבחר מסה אחת כזוכה בפרס. הוועדה רשאית לבחור, על פי שיקול דעתה, מסה או מסות נוספות (שמספרן לא יעלה על שלוש) הראויות לציון לשבח.
- דיוני ועדת השיפוט יהיו חסויים.
- החלטת ועדת השיפוט היא סופית, מחייבת ובלתי ניתנת לערעור.
- לאחר החלטת ועדת השיפוט על המסה הזוכה בפרס, וגם על המסות הזוכות בציון לשבח, אם יהיו כאלה, יוסר החיסיון מעל שמות הכותבות.ים של מסות אלה.
- הרכב ועדת השיפוט יהיה חסוי עד להחלטת הסופית על המסה הזוכה בפרס ועל המסות שוועדת השיפוט מצאה אותן ראויות לציון לשבח, אם יהיו כאלה. אם תיחשף הזהות של חבר.ה בוועדה, הוא.היא יוחלף.תוחלף בחבר.ה אחר.ת שימונה.תמונה לפי שיקול דעתו של יו"ר המכון (או מי שהוסמך לכך מטעמו).
- ועדת השיפוט תנמק את הטעמים שבגינם מצאה את המסה ראויה לפרס, ובמקרה של ציון לשבח של מסה או מסות, גם את הטעמים שבגינם ניתן ציון זה.
- ועדת השיפוט תקבל את החלטותיה הסופיות לא יאוחר מחלוף ארבעה חודשים מהמועד האחרון להגשת המסות המצוין בתנאי הסף להגשת מסה לעיל.

♦ הפרס וציונים לשבח

- סכום הפרס לכותב.ת המסה הזוכה הוא 10,000 ש"ח.
- המסה זוכת הפרס ומסה או מסות שוועדת השיפוט החליטה לציין לשבח תפורסמה בכתב העת "הזמן הזה".
- טקס חלוקת הפרס יתקיים במכון ון ליר בירושלים סמוך למועד פרסום המסה או המסות. הטקס ישודר / יקודם / יצולם באמצעים המקובלים במכון ולפי שיקול דעתו.
- עצם הגשת המסות לתחרות מהווה הסכמה של הכותבים.ות לפרסום המסות, כאמור, ולהשתתפות בטקס חלוקת הפרסים.
- זכויות היוצרים במסות הזוכות תהיינה לכותבים.ות, אך למכון יינתן רישיון שימוש בלתי מוגבל בהן, לרבות לצורך פרסומן בתווך הדיגיטלי, כמקובל במכון.